

SANAL DÜNYADA SESSİZ ÇIĞLIK! GÖÇMEN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SİBER ZORBALIK DENEYİMLERİNİN İNCELENMESİ: İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

SILENT SCREAM IN THE VIRTUAL WORLD! AN EXAMINATION OF CYBERBULLYING EXPERIENCES AMONG MIGRANT UNIVERSITY STUDENTS: THE CASE OF İZMİR KATİP CELEBİ UNIVERSITY

Görkem Batuhan ÖZÇINAR*, Medine ÖZDEMİR*, Elif KORAP ÖZEL*

DOI:10.69999/emedi.1644459

MAKALE BİLGİLERİ

Araştırma Makalesi
Research Article

Article / Makale:

Send / Gönderim: 21.02.2025

Appraisal / Değerlendirme: 24.02.2025

Accept / Kabul Tarihi: 08.04.2025

Sayfa: 5-30 / Page: 5-30

Anahtar Kelimeler:

Siber zorbalık, göçmen, üniversite öğrencileri, sosyal medya

Key Words:

Cyberbullying, migrants, university students, social media

Bu çalışma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında 1919B012314021 başvuru numarası ile TÜBİTAK tarafından desteklenmeye değer görülmüştür. Desteklerinden dolayı TÜBİTAK'a teşekkür ederiz.

This study has been deemed worthy of support by TÜBİTAK (The Scientific and Technological Research Council of Turkey) under the TÜBİTAK 2209-A University Students' Research Projects Support Program, with application number 1919B012314021. We would like to thank TÜBİTAK for its support.

ÖZET

Bu araştırma, Birleşmiş Milletlerin (BM) 17 adet Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi'nden biri olan "Eşitsizlikleri Önleme" doğrultusunda, Türkiye'de göçmen üniversite öğrencilerinin siber zorbalık/mağduriyet deneyimlerini İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi örneğinde incelemeyi amaçlamaktadır. Siber zorbalık bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla çevrimiçi ortamlarda bir kişi veya grubu tehdit etmek, düşmanlık besleyip bunu göstermek, korkutmak, sindirmek veya taciz etmek olarak tanımlanmaktadır. Sözlü şiddet, taciz, karalama, başkasının kimliğine bürünme, ifşa, görsel şiddet, grup şiddeti, ısrarlı siber takip şeklinde gerçekleşebilmektedir. Göçmen üniversite öğrencileri dezavantajlı bir grup ve kırılgan bir topluluk olmaları nedeniyle, siber zorbalık ve mağduriyet riski altındadır. Çalışma kapsamında İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan farklı uyruklardan 15 göçmen öğrenciyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, kadın katılımcıların daha çok cinsiyetlerinden dolayı, erkek katılımcıların ise milliyetleri nedeniyle hakaret, tehdit ve ısrarlı takip şeklinde siber zorbalığa maruz kaldıkları belirlenmiştir.

ABSTRACT

This study aims to investigate the cyberbullying and victimization experiences of migrant university students in Turkey, focusing on İzmir Kâtip Çelebi University, in alignment with the United Nations' (UN) Sustainable Development Goal of "Reducing Inequalities." Cyberbullying is defined as threatening, expressing hostility, intimidating, coercing, or harassing an individual or group in online environments through information and communication technologies. It can take various forms, including verbal violence, harassment, defamation, identity theft, exposure, visual violence, group violence, and persistent cyberstalking. Migrant university students, being a disadvantaged and vulnerable group, are at significant risk of cyberbullying and victimization. As part of this study, in-depth interviews were conducted with 15 migrant students of various nationalities studying at İzmir Kâtip Çelebi University. As a result of the study, it was determined that female participants, predominantly due to their gender, and male participants, predominantly due to their nationality, were subjected to cyberbullying in the form of insults, threats, and persistent stalking.

* İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Medya ve İletişim Bölümü, ORCID ID: 0009-0000-1179-1811
gorkemozcinar@gmail.com

* İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Medya ve İletişim Bölümü, ORCID ID: 0009-0002-9591-187X
medineozdel@gmail.com

* İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Medya ve İletişim Bölümü, ORCID ID: 0000-0002-1332-5715
elifkorap@hotmail.com

Teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte dijital platformlar, sosyal etkileşimlerin yoğun olarak gerçekleştiği mecralar haline gelmiştir. Bu gelişim, bireylere geniş iletişim olanakları sunarken, aynı zamanda yeni tehditleri de beraberinde getirmiştir. Siber zorbalık, özellikle göçmen bireyler gibi kırılgan gruplar arasında önemli bir sorun olarak öne çıkmaktadır. Göçmen üniversite öğrencileri, hem eğitim hayatlarında hem de sosyal çevrelerinde kültürel, dilsel ve toplumsal uyum süreçlerinde çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu zorluklara ek olarak, dijital ortamlarda karşılaşılan siber zorbalık vakaları, bu grubun maruz kaldığı stres ve dışlanma hissini artırmaktadır.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde siber zorbalık, *“Bilgi ve iletişim teknolojileri kullanılarak kişi veya topluma zarar vermek amacıyla gerçekleştirilen bir tür zorbalık”* şeklinde tanımlanmıştır (TDK). Özdemir ve Akar (2011: 376) zorbalık ve mağduriyet temelinde yaptıkları çalışmada siber zorbalığı, *“Bireylerin sosyal medya, e-posta, anlık mesajlaşma ve çevrimiçi oyunlar gibi dijital araçlar kullanarak, kasıtlı bir şekilde rahatsız edici ve zarar verici davranışlarla karşı karşıya kalması”* olarak tanımlamışlardır. Patchin ve Hinduja'ya (2015: 11) göre ise siber zorbalık, *“teknoloji aracılığıyla, özellikle cep telefonları, bilgisayarlar ve diğer elektronik cihazlar kullanılarak bireylerin tekrarlı ve kasıtlı olarak zarar verici davranışlarla karşı karşıya kaldığı bir zorbalık türüdür.”* Seferoğlu ve Yıldız da (2013: 28) siber zorbalığı *“İletişim teknolojileri kullanılarak yapılan, mağduru rahatsız edici, tehdit edici, aşağılayıcı ya da utandırıcı mesajlar, görseller veya videoların paylaşılması”* olarak tanımlamışlardır. Siber zorbalık, geleneksel zorbalıktan farklı olarak zorbalığa uğrayan kişiye fiziksel yakınlık olmadan, dijital platformlar yoluyla, zaman ve mekan sınırı olmaksızın gerçekleştirilebilmektedir. Bu nedenle zorbalığa uğrayan kişi kendini sürekli bir tehdit altında hissedebilmekte ve kişi üzerinde çok daha derin psikolojik etkiler bırakabilmektedir (Arıcak, 2011, 129-130).

Siber zorbalığın temel özellikleri arasında tekrarlayıcılık, kasıtlı zarar verme amacı ve zorbalığa uğrayan kişi üzerinde kalıcı etkiler yaratma potansiyeli yer almaktadır (Erdur-Baker, Kavşut, 2007, 69). Ayrıca siber zorbalık kişinin çevrimiçi ortamdaki itibarını zedelemeyi, küçük düşürmeyi ve sosyal çevresinden ayırmayı hedeflemektedir. Tüm bu bilgi ve tanımlardan hareketle siber zorbalığın, modern teknolojilerin yaygınlaşıp hayatımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmesiyle birlikte toplumda giderek daha yaygın bir sorun haline geldiğini söylemek mümkündür.

Siber zorbalık kendi içinde çeşitli türlere ayrılmaktadır. Zorbalık yapan kişi, dijital araçlar kullanarak mağduru rahatsız etmekte, tehdit etmekte veya küçük düşürmektedir. Siber zorbalığın farklı türleri, eylemin yapılış şekline ve kullanılan dijital araçlara göre sınıflandırılmıştır. Baştürk Akça ve Sayımer (2017:5) yaptıkları çalışmada siber zorbalık türlerini kategorize ederken eylemlerin türlerine göre ayırmanın daha işlevsel olduğunu öne sürmüşlerdir ve bu nedenle Willard'ın kategorileştirme sistemini

siber zorbalık türlerinin gerçekleştikleri ortamdan ziyade eylemin türüne odaklandığı için işlevsel bularak kullanmışlardır. Ayrıca bununla bağlantılı olarak zorbalık eylemini ölçüt alan Willard (2007: 5-11) ise siber zorbalığın türlerini şu şekilde kategorileştirmiştir:

Parlama (Flaming): Parlama, kişiler arasında gelişen kısa süreli, kaba ve aşağılayıcı bir dil kullanarak, hakaretler ve tehditler içerebilen ateşli tartışmalardır. Willard (2007:5), uzun süreli bu tür mesajlaşma zincirlerini “alev savaşı (flame war)” olarak adlandırmıştır. Parlamalar, çoğunlukla tartışma panoları, sohbet odaları veya oyunlar gibi herkese açık iletişim ortamlarında meydana gelmektedir. Bu nedenle duruma şahit olan insanlar müdahale etmeye ya da durumu körüklemeye çalışarak dahil olabilmektedir.

Taciz (Harassment): Taciz, belirlenen bir hedefe yönelik olarak genellikle e-posta, anlık mesajlar ve kısa mesaj gibi kişisel iletişim yolları ile sürekli olarak rahatsız edici, saldırgan mesajlar gönderilmesidir. Çoğunlukla anonim olan saldırı biçimi, parlamadan farklı olarak sürekli ve tek taraflı oluşuyla ayrılmaktadır. Bazı durumlarda çevrimiçi bir grup, hedef olan kişiyi saldırı yağmuruna tutabilmektedir.

Karalama (Denigration): İftira, itibar zedelemeye yönelik bir saldırı türüdür. Hedef olan kişi hakkında yanlış veya zararlı bilgilerin çevrimiçi ortarlarda paylaşılmasını ifade etmektedir. Asılsız bilgiler, üstünde oynanmış sahte görüntüler ve alaycı içerik yayma gibi eylemler içermektedir. Willard (2007: 8), iftiranın mahremiyet ihlali ya da suç niteliği taşıyabildiği ve ifade özgürlüğü sınırları tartışmalarına yol açtığını dile getirmektedir.

Başkasının kimliğine bürünme (Impersonation): Başkasının kimliğine bürünme, hedef alınan kişinin hesabına erişim sağlanarak kişiyi kötü gösterecek veya kişiye zarar verebilecek içerikler paylaşılmasıdır. Arkadaşlar arasında kişisel hesaplara ait şifrelerin paylaşımı bu duruma zemin hazırlayabilmektedir. Hedef alınan kişiye karşı itibar zedelemesinden tehdit mesajları göndermeye kadar farklı şekillerde zararlara yol açabilmektedir.

İfşa ve Kandırma (Outing and Trickery): İfşa, hedef alınan kişiye ait özel bilgilerin veya görüntülerin herkese açık şekilde yayınlanması ya da başkalarına gönderilmesini ifade etmektedir. Yaygın olarak tehdit, siber takip veya bitmiş ilişkiler bağlamında gerçekleşmektedir. Kandırma ise hedef alınan kişinin özel olduğunu düşündüğü bir iletiyi paylaşması için yönlendirilmesi ve bu iletinin başkalarına yayılması durumunu ifade etmektedir.

Dışlama (Exclusion): Dışlanma, hedef alınan kişinin bir grup içinde yer almasını engelleme, dışlama durumudur. Çevrimiçi oyunlar, grup sohbetleri veya mesajlaşma platformları gibi ortamlar bu durumun gerçekleştiği yerlerdir. Gençler arasında arkadaşları tarafından dışlanma, ağır bir reddedilme ve duygusal bir zarar yaratabilmektedir. Öz ve Mete (2021: 1201), çalışmalarında siber zorbalığın ve

tetikleyici unsurlarının bireylerde ciddi psikolojik rahatsızlıklara yol açtığını, sosyal yaşamda çeşitli zorluklara neden olduğunu ve dolaylı olarak toplumsal huzuru olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır.

Israrlı Siber Takip (Cyberstalking): Israrlı siber takip, kişiye yönelik tekrarlanan rahatsız edici mesajlar, tehditler ve korkutucu davranışlar içeren bir zorbalık türüdür. Siber takibe maruz kalan kişiler aynı zamanda özel bilgilerine erişilmesi ve paylaşılmasıyla itibar zedelenmesine de uğrayabilmektedir.

Bu türler, siber zorbalığın farklı boyutlarını ve mağdurlar üzerinde yaratabileceği olası zararları göstermektedir. Her bir tür, mağdura farklı şekillerde zarar verme amacı taşımaktadır ve teknolojinin kötüye kullanılmasıyla mağdurları ciddi şekilde etkilemektedir. Siber zorbalık, bireyler üzerinde ciddi psikolojik, sosyal ve akademik sonuçlara yol açan yaygın bir sorun haline gelmiştir. Zorbalığa maruz kalan bireylerin bu süreçte yaşadığı olumsuz etkiler, uzun vadede kalıcı travmalar ve sosyal ilişkilerde bozulmalar yaratabilmektedir.

Literatürde farklı çalışmalar, siber zorbalığın farklı etkilerine dikkat çekmiştir. Bunları şöyle özetlemek mümkündür:

Psikolojik Sonuçlar: Siber zorbalık, mağdur üzerinde yoğun psikolojik stres yaratmakta ve anksiyete, depresyon gibi ruh sağlığı sorunlarına neden olabilmektedir. Siber zorbalığa maruz kalan kişilerin, özellikle sürekli maruz kalma durumunda, yüksek düzeyde stres yaşadıkları ve bu durumun depresyon, yalnızlık hissi ve özgüven kaybına yol açtığı yapılan çalışmalarla belirlenmiştir (Özdemir. Akar, 2011, 384; Aksaray, 2011, 418).

Sosyal İzolasyon: Siber zorbalığın bir diğer önemli sonucu, mağdurun sosyal çevresi içinde izolasyon yaşamasıdır. Özellikle sosyal medya ve çevrimiçi gruplar aracılığıyla yapılan saldırılar, mağdurların sosyal çevrelerinden dışlanmalarına ve izole edilmelerine neden olabilmektedir (Arıcak, 2011, 136).

Akademik Başarıda Düşüş: Siber zorbalık, bireyin akademik performansı üzerinde de olumsuz etkiler yaratmaktadır. Kabakçı ve Korkmaz (2013), siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerin derslere ilgilerinin azaldığını, sınıfta kendilerini daha huzursuz hissettiklerini ve konsantrasyon sorunları yaşadıklarını belirtmektedir (Kabakçı, Korkmaz, 2013, 121).

Fiziksel Sağlık Problemleri: Siber zorbalık, bireylerin fiziksel sağlıklarını da olumsuz etkileyebilmektedir. Zorbalığa uğrayan kişilerde uyku bozuklukları, baş ağrısı, mide problemleri gibi stres kaynaklı fiziksel rahatsızlıklar ortaya çıkabilmektedir (Erdur-Baker. Kavşut, 2007, 75).

İlişki Problemleri: Siber zorbalığa maruz kalan bireylerin sosyal ve aile içi ilişkileri de olumsuz yönde etkilenmektedir. Mağdurlar, zorbalık sonucunda kendilerini toplumdan uzaklaştırabilmekte ve aile üyeleriyle veya arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde bozulmalar yaşayabilmektedir. Seferoğlu ve Yıldız

(2013), zorbalığa uğrayan bireylerin sosyal ortamlarda daha az aktif olduklarını ve çevrelerine karşı güvensizlik geliştirdiklerini bildirmiştir (Seferoğlu, Yıldız, 2013, 32). Bu tür ilişkisel problemler, mağdurun yalnızlaşmasına ve duygusal açıdan daha savunmasız hale gelmesine yol açmaktadır.

Yukarıda beş başlık altında toplanan psikolojik, sosyal ve akademik olumsuz sonuçlar, kişilerin yaşam kalitesini ciddi şekilde düşürebilmektedir. Bu etkilerin uzun vadede derin travmalar yaratabileceği bilinmektedir. Dünya genelinde birçok araştırma, siber zorbalığın yaygınlığını ve mağdurlar üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır. Bu çalışmalara örnek olarak Brailovskaia ve Margraf'ın (2016), Almanya'daki üniversite öğrencileri arasında gerçekleştirdikleri çalışma verilebilir. Çalışmada, öğrencilerin yüzde 24'ünün siber zorbalığa maruz kaldığı ve bu durumun psikolojik sağlıkları üzerinde ciddi etkiler yarattığı belirtilmektedir (Brailovskaia ve Margraf, 2016). Kowalski ve Limber (2013) tarafından yapılan bir çalışmada, üniversite öğrencileri arasında siber zorbalık deneyimleri araştırılmıştır. Bu çalışmanın bulguları, siber zorbalığa uğrayan öğrencilerin yüzde 27'sinin akademik performanslarının düştüğünü ve duygusal sorunlar yaşadıklarını ortaya koymuştur (Kowalski, Limber, 2013). Miguel, Morales ve Ynalvez tarafından yapılan bir diğer çalışmada siber zorbalık ile sosyal medyanın kullanımı ilişkilendirilmiş ve öğrencilerin yüzde 35'inin siber zorbalık yaşadığını, bunun da sosyal bağlantılarda zayıflamalara yol açtığını göstermiştir (Miguel, Morales, Ynalvez, 2020).

Türkiye'de de siber zorbalığa ilişkin önemli çalışmalar yapılmıştır. Yazgılı ve Baykara (2021), siber zorbalığı tespit etme yöntemlerini, potansiyel uygulamaları ve zorlukları incelemiş ve gerçek zamanlı tespiti olan ihtiyacı vurgulamıştır. Dönmez ve Akbulut (2016), hizmet öncesi öğretmenler arasında bildirilen siber zorbalık davranışlarını araştırmış ve siber zorbalık gerçekleştirme ile izlenim yönetimi arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Öztürk (2023), Y kuşağı arasında siber zorbalık algılarını inceleyerek demografik faktörler ile siber zorbalık davranışları, mağduriyet ve farkındalık arasında korelasyonlar ortaya koymuştur. Arıca ve arkadaşları (2012), ergenler için bir Siber Zorbalık Ölçeği geliştirmiş ve doğrulamış, keşfedici faktör analizi ve güvenilirlik testleri yoluyla psikometrik özelliklerini göstermiştir. Bu çalışmalar toplu olarak siber zorbalık araştırmalarının karmaşıklığını vurgulamakta, tespit yöntemleri, ölçüm zorlukları, demografik etkiler ve güvenilir değerlendirme araçlarının geliştirilmesi gibi konuları ele alarak siber zorbalığın Türkiye bağlamında daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır.

Türkiye’de Göçmen Öğrenciler ve Siber Zorbalık

Göçmen, doğduğu ülke dışında yaşayan kişileri tanımlayan genel bir terimdir. Bu kişiler, daha iyi bir yaşam standardı, güvenlik, eğitim ya da iş olanakları gibi farklı sebeplerle yer değiştirebilmektedir. Birleşmiş Milletler (BM) tarafından yapılan tanıma göre, bir kişi doğduğu ülkeden en az bir yıl süreyle

başka bir ülkede yaşıyorsa göçmen olarak kabul edilmektedir. (International Organization for Migration [IOM], 2020, s. 12). Bu tanım, hem gönüllü göçmenleri (örneğin, iş veya eğitim için göç edenler uluslararası öğrenciler) hem de zorunlu göçmenleri (mülteciler, sığınmacılar gibi) kapsamaktadır.

Dünya tarihine bakıldığında, göç çeşitli sebeplerle dünyanın her yerinde karşımıza çıkan bir olgudur. Sanayi devrimi ve küreselleşmenin etkisiyle göç hareketleri daha geniş kapsamlı bir hale gelmiş ve hızlanmıştır. Uluslararası göç, özellikle ekonomik fırsatlar ve savaş gibi sebeplerle yoğunlaşmıştır. Günümüzde uluslararası göçün yoğunlaştığı bölgelerden biri Avrupa ve Türkiye'dir (Haas, 2010: 229).

Türkiye, coğrafi konumu gereği hem göç alan hem de göç veren bir ülke konumundadır. 2011'de Suriye'de başlayan iç savaşla birlikte, Türkiye'ye doğru büyük bir göç dalgası başlamış ve milyonlarca Suriyeli sığınmacı Türkiye'ye gelmiştir (Erdoğan, 2020, s. 27). Türkiye'deki göçmenlerin büyük çoğunluğunu Suriyeliler oluşturmaktadır. Ancak Türkiye'deki göçmen profili sadece Suriyeli mültecilerle sınırlı değildir; eğitim, iş ve aile birleşimi gibi sebeplerle Türkiye'ye gelen göçmenler de bulunmaktadır.

Son yıllarda Türkiye hem coğrafi konumu hem de eğitim alanındaki fırsatları nedeniyle uluslararası öğrenci hareketliliği açısından da önemli bir merkez haline gelmiştir. Özellikle 2011 yılından sonra Suriye'de başlayan iç savaş, Suriyeli gençlerin eğitimine büyük darbe vurmuş ve birçok Suriyeli öğrenci eğitimlerini devam ettirebilmek amacıyla Türkiye'ye yönelmiştir (Erdoğan, 2020: 45). Türkiye, bu süreçte hem mülteci öğrencilere hem de diğer ülkelerden gelen uluslararası öğrencilere ev sahipliği yapmıştır. 2023 yılı itibarıyla Türkiye'deki uluslararası öğrenci sayısı 260 bini aşmış, 2024'te ise bu sayı 300 binin üzerine çıkmıştır (Yükseköğretim Kurulu [YÖK], 2024, s. 15). 2023 ve 2024 yıllarındaki göçmen üniversite öğrencilerine dair güncel verilere göre, Türkiye'de 198 farklı ülkeden gelen yaklaşık 350 bin uluslararası öğrenci eğitim görmektedir. Türkiye'deki uluslararası öğrencilerin cinsiyet dağılımına ilişkin veriler, genel olarak erkek öğrencilerin daha yüksek bir orana sahip olduğunu göstermektedir. Göç Vakfı'nın 2024 yılında yayınlanan raporuna göre, Türkiye'deki uluslararası öğrencilerin %63,82'si erkek, %36,18'i ise kadındır. Özellikle Suriyeli öğrenciler arasında erkek öğrenci sayısı 29.400 iken, kadın öğrenci sayısı 18.082'dir (Sağıroğlu; Ünsal; Özenci, 2024: 47). Türkiye, uluslararasılaşma hedefleri doğrultusunda, eğitimdeki bu öğrenci çeşitliliğini bir avantaj olarak değerlendirmekte ve bu öğrencilerin Türk eğitim sistemine katkısının önemli olduğunu belirtmektedir (YÖK İstatistik, Göçvakfı).

Diğer taraftan Türkiye'de farklı nedenlerle bulunan göçmen toplulukların sayısındaki artış ve çeşitlilik, toplumun bazı kesimlerinde yabancı düşmanlığının ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir. Bu bağlamda yabancı düşmanlığı, göçmen toplulukların toplumsal kabulünü güçleştiren önemli bir engel

olarak karşımıza çıkmaktadır. Yabancı düşmanlığı, bir kişi veya grubu, toplumun veya ülkenin bir parçası olarak görülmediği için dışlama, kötüleme ve olumsuz davranışlarla karşılamak anlamına gelmektedir. Bu kavram, özellikle 2001 yılında Durban’da yapılan Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı Konferansı’nda geniş bir şekilde tartışılmıştır. Yabancı düşmanlığı genellikle yabancıları tehlikeli göstermekte ve bu durum toplumsal uyumu tehdit etmektedir. Ayrıca, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Irkçılık, bir ırkın diğerlerinden üstün olduğuna dair bir inançtır ve bu inanç, ırksal önyargı ve ayrımcılığı da içermektedir (Kocakaya, 2018: 89).

Irkçılık ve göçmen karşıtlığı, özellikle Avrupa’da son yıllarda yükselişe geçen aşırı sağ hareketlerle birlikte daha belirgin bir sorun haline gelmiştir. Göçmenlerin iş piyasasına, sosyal hizmetlere ve genel olarak topluma entegrasyonu zorlaştıkça, bu durum toplumda bölünmelere yol açabilmektedir (Balibar, 1990: 23). Türkiye’de de benzer bir şekilde, göçmenler zaman zaman ekonomik sıkıntılar ve güvenlik kaygıları gibi konularla ilişkilendirilmekte ve toplumda bir kutuplaşmaya neden olabilmektedir. Yabancı düşmanlığı, göçmen öğrencileri de olumsuz etkilemektedir.

Dere ve Dölek (2023), Türkiye’de göçmen öğrencilerin eğitimde karşılaştıkları temel sorunları beş ana kategori altında sınıflandırmaktadır: dil kaynaklı sorunlar, politika kaynaklı sorunlar, ekonomik sorunlar, okul sürecindeki sorunlar ve psikolojik sorunlar. Dil bariyerleri, eğitim politikalarındaki belirsizlikler, ekonomik yetersizlikler, okul kayıt süreçlerinde yaşanan zorluklar ve psikolojik travmalar, göçmen öğrencilerin eğitim sürecine tam olarak entegre olmasını engelleyen başlıca faktörler olarak öne çıkmaktadır.

Tablo 1. Türkiye’de göçmen öğrencilerin eğitimde karşılaştıkları sorunları gösteren tablo, (Dere, Dölek, 2023: 114)

Akademik literatür, göçmen öğrencilerin yabancı düşmanlığının yanında, eğitim ortamlarında da farklı şekillerde zorbalık ve siber zorbalığa maruz kaldığını ortaya koymaktadır. Schultze vd. (2022), etnik köken veya ırk temelli siber zorbalığın yaygınlığını ve etkilerini inceleyen çalışmalarında, göçmen kökenli gençlerin, özellikle birinci nesil göçmenlerin, zorbalığa daha sık maruz kaldığını tespit etmiştir. Araştırma, birinci nesil göçmen gençlerin siber zorbalığı genellikle yok sayma stratejisiyle ele aldığını ve bu grubun savunmasız olduğunu göstermiştir. Kenny vd. (2020), Kanada’da yaptıkları araştırmada göçmenler ve göçmen olmayan bireyler arasında siber zorbalığa maruz kalma oranlarını ve ilişkili faktörleri incelemiştir. Araştırma, erkek göçmenlerin siber mağduriyet riskinin kadın göçmenlere göre daha yüksek olduğunu göstermiştir. Çalışma, cinsiyete dayalı farklılıkları vurgulamaktadır (Kenny et al., 2020).

Göçmen üniversite öğrencileri arasında özellikle online/çevrimiçi platformlarda karşı karşıya kaldıkları siber zorbalık olayları, sosyal dışlanma/ayrımcılık gibi negatif deneyimler de yaygındır. Öğrenciler, etnik kökenleri ya da göçmen statüleri nedeniyle zaman zaman nefret söylemine maruz kalmaktadırlar. Göçmen öğrencilere yönelik nefret söylemleri, genellikle yabancı düşmanlığı ve etnik ayrımcılık temelinde şekillenmektedir. Ampirik çalışmalar, özellikle dijital platformlarda bu tür söylemlerin yaygınlaştığını ortaya koymaktadır. Göçmen öğrenciler, sosyal medya paylaşımlarında sık sık "ülkeye yük" veya "kültürel tehdit" gibi nefret söylemlerine maruz kalmakta ve bu durum, göçmenlerin eğitim hayatlarını olumsuz etkilemektedir. Ergin, Akgül ve Karaman (2021: 149) tarafından etnik temelli siber zorbalık özelinde yapılan çalışma da ergenlerin göçmenlere yönelik tutumlarını ve akranlarının bu tutumlar üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışma sonucunda zenofobi, ergenlerin etnik siber zorbalığa katılımını artıran önemli bir faktör olarak tespit edilmiştir. Çalışmaya göre, sosyal medya platformları ile birlikte sınıf ve okul ortamlarının da etnik siber zorbalığın ortaya çıkışında etkili olduğu görülmektedir. Örneğin, WhatsApp gibi daha kişisel ve özel alan olarak görülen platformlarda, göçmen öğrencilerin dışlanmasının temel nedeni, bu platformların bireylerin özel alanını temsil etmesi olarak açıklanmıştır. Buna karşın, Facebook gibi daha genel ve kamusal platformlarda yapılan zorbalık, daha genel sebeplere dayandırılmıştır.

ARAŞTIRMA

Amaç, Yöntem ve Örneklem

Bu araştırma projesi, Birleşmiş Milletler’in (BM) 17 adet Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi’nden biri olan “Eşitsizlikleri Önleme” doğrultusunda, Türkiye’de göçmen üniversite öğrencilerinin siber zorbalık/mağduriyet deneyimlerini İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi örneğinde incelemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın soruları şöyledir:

- Göçmen üniversite öğrencilerinin siber zorbalık farkındalık düzeyleri nedir?
- Göçmen üniversite öğrencileri siber zorbalık kategorilerinden hangileriyle karşılaşmıştır?
- Göçmen üniversite öğrencilerinin, uyruğun siber zorbalığa etkisi hakkındaki düşünceleri nelerdir?
- Göçmen üniversite öğrencilerinin, cinsiyetin siber zorbalığa etkisi hakkındaki düşünceleri nelerdir?
- Göçmen üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanma alışkanlıkları nelerdir?

Veri toplama aracı: Çalışmanın problemi ve amaçları doğrultusunda nitel araştırma desenine başvurulmuştur. Öncelikle siber zorbalığa ilişkin literatür taranmış ve araştırma sorularına yanıt verebilmek için en uygun veri toplama aracı olarak görüşme yaklaşımlarından derinlemesine görüşme belirlenmiştir.

Örnekleme yöntemi: Çalışmanın problemi ve amaçları doğrultusunda nitel araştırma desenine başvurulmuştur. Öncelikle siber zorbalığa ilişkin literatür taranmış ve araştırma sorularına yanıt verebilmek için en uygun veri toplama aracı olarak görüşme yaklaşımlarından derinlemesine görüşme belirlenmiştir. Derinlemesine görüşme, araştırılan konunun bütün boyutlarını kapsayan, daha çok açık uçlu soruların sorulduğu ve detaylı cevapların alınmasına imkan veren, yüz yüze, birebir görüşülerek bilgi toplanmasına imkan veren bir veri toplama tekniğidir. Karşıdaki kişinin duygu, bilgi, tecrübe ve gözlemlerine görüşme yoluyla ulaşılır (Tekin, 2006, s. 101). Çalışmanın soruları ve amacı doğrultusunda, amaçlı örnekleme yöntemine başvurulmuştur. Amaçlı örnekleme, araştırmacının belirli bir amaç doğrultusunda örneklemin belirlediği bir yöntemdir. Bu yöntem, araştırmacının belirli bir popülasyon içinden örneklem seçerken belirli bir hedefe veya amaca odaklandığı durumlarda kullanılmaktadır. Amaçlı örneklemede amaç elde edilen verileri evrene genellemek değil, belirli bir konuda deneyim sahibi olduğu düşünülen özel bir grubun görüşlerini toplayabilmektir (Türnüklü, 2000: 548). Bu doğrultuda İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan göçmen öğrenciler araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Bu kapsamda BM'in göçmen tanımına göre, doğduğu ülkeden en az bir yıl süreyle başka bir ülkede yaşayan gönüllü göçmenler (eğitim için göç edenler uluslararası öğrenciler) ile zorunlu göçmenler (mülteci, sığınmacı öğrenciler) çalışmaya dahil edilmiştir (International Organization for Migration [IOM], 2020, s. 12). Amaçlı örnekleme ile belirlenen on beş öğrenci ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında öğrencilerin isimleri kodlanarak, bulgulara Katılımcı 1-15 arasında yeniden adlandırılmıştır.

Örneklem hacmi: Nitel araştırmalarda örneklem hacminin ne olması gerektiğiyle ilgili kesin bir kural olmamakla birlikte çeşitli araştırmacılar örneklem büyüklüğüne ilişkin kılavuzlar önermeye çalışmıştır (Mason, 2010). Bertaux (1981) kılavuzunda nitel araştırmalar için 15 örneklemin kabul edilebilir

olduğunu belirtmektedir. Bu doğrultuda derinlemesine görüşmeler için örneklem hacmi 15 olarak belirlenmiştir.

Analiz yöntemi: Toplanan veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi, bir metindeki değişkenleri ölçmek amacıyla, sistematik, tarafsız ve sayısal olarak yapılan analiz olarak tanımlanmaktadır (Wimmer vd. 2000, s. 135– 136). İçerik analizinin uygulanmasında ve verilerin görselleştirilmesinde bilgisayar destekli veri analiz programı Nvivo Pro 12 kullanılmıştır. Veriler araştırmacı tarafından Nvivo Pro 12 programında analiz edilmiştir. Bulgular 5 ana tema altında toplanmıştır.

Kodlamalara ilişkin ana kategoriler Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları, Siber Zorbalık Farkındalık Düzeyleri, Deneyimlenen Siber Zorbalık Kategorileri, Cinsiyetin Siber Zorbalığa Etkisine İlişkin Görüşler, Uyruğun Siber Zorbalığa Etkisine İlişkin Görüşler başlıkları altında toplanmıştır.

BULGULAR

Demografik Veriler: Derinlemesine görüşülen öğrencilerin 9’u kadın 6’sı erkektir. Görüşlerini özgürce ifade edebilmeleri amacıyla, isimleri aktarılmamış ve öğrencilerin her birine Katılımcı 1 ile 15 arasında kod verilmiştir. Katılımcıların cinsiyetleri, uyrukları, fakülteleri ve Türkiye’de bulunma süreleri aşağıda yer alan Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Katılımcılara ilişkin demografik veriler

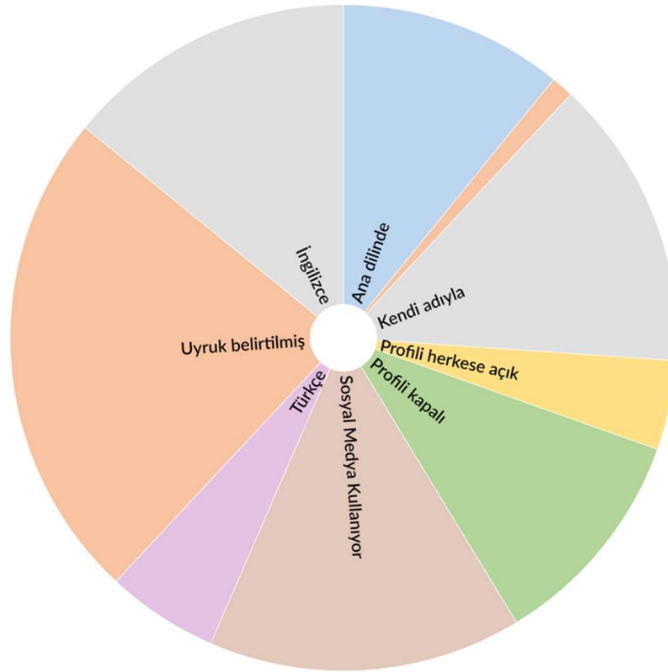
Demografik Veriler

	<i>Cinsiyet</i>	<i>Uyruk</i>	<i>Fakülte</i>	<i>Türkiye’de Bulunma Süresi</i>
<i>Katılımcı 1</i>	Erkek	Yemen	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	3 Yıl
<i>Katılımcı 2</i>	Erkek	Moğolistan	Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi	1 Yıl
<i>Katılımcı 3</i>	Kadın	Filistin	Diş Hekimliği Fakültesi	3 Yıl
<i>Katılımcı 4</i>	Kadın	Ukrayna	Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi	4 Yıl
<i>Katılımcı 5</i>	Kadın	Zimbabve	Sağlık Bilimleri Fakültesi	2.5 Yıl
<i>Katılımcı 6</i>	Kadın	Yemen	Diş Hekimliği Fakültesi	8 Ay
<i>Katılımcı 7</i>	Kadın	Sudan	Sağlık Bilimleri Fakültesi	1.5 Yıl
<i>Katılımcı 8</i>	Kadın	İran	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	2.5 Yıl

<i>Katılımcı 9</i>	Erkek	Uganda	Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi	12 Yıl
<i>Katılımcı 10</i>	Erkek	Meksika	Fen Bilimleri Enstitüsü	2.5 Yıl
<i>Katılımcı 11</i>	Kadın	Cezayir	Sağlık Bilimleri Fakültesi	8 Ay
<i>Katılımcı 12</i>	Kadın	Kazakistan	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	3 Yıl
<i>Katılımcı 13</i>	Kadın	Yunanistan	Eczacılık Fakültesi	3 Yıl
<i>Katılımcı 14</i>	Erkek	Senegal	Orman Fakültesi	3 Yıl
<i>Katılımcı 15</i>	Erkek	Azerbaycan	Fen ve Mühendislik Fakültesi	1 Yıl

Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları

Çalışma kapsamında katılımcıların sosyal medya kullanım alışkanlıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Görüşülen 15 katılımcıdan 14'ü sosyal medya hesabı kullandığını, 1 kişi ise uğradığı siber zorbalıklardan ötürü sosyal medya hesabını kapattığını belirtmiştir. Aşağıda sosyal medya kullanımına ilişkin veriler Grafik 1'de gösterilmiştir.

Grafik 1. Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları

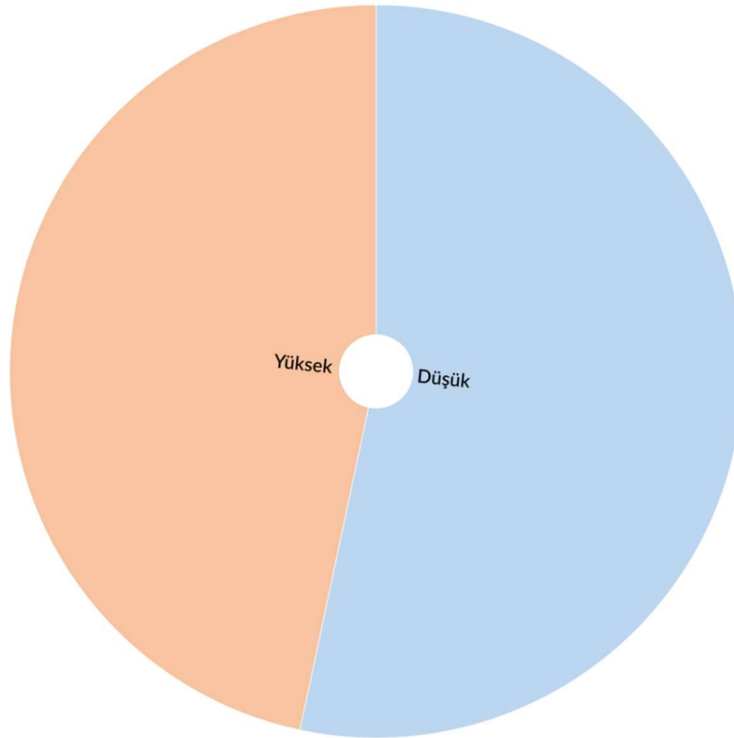
Sosyal medya kullandığını belirten katılımcılardan 10'u ana dilinde, 13'ü İngilizce, 5'i ise Türkçe paylaşım yaptığını ifade etmiştir. Katılımcıların sosyal medya hesaplarında çoğunlukla iki dilde birden paylaşım yapmayı tercih ettiği görülmüştür.

15 katılımcıdan 14'ü profilinde gerçek ismini kullanmakta, 1 kişi ise anonim isimle paylaşım yapmaktadır (sosyal medya hesabını kapatan katılımcının kapatmadan önceki kullanım alışkanlıkları analize dahil edilmiştir). 15 katılımcıdan 11 kişi profilini kapalı, 4 kişi ise profilini herkese açık olarak kullandığını söylemiştir. 15 katılımcının hesaplarında uyruğunu belirten isim, ülke adı, ülke bayrağı gibi öğrencinin uyruğunu belirten bilgiler bulunmaktadır. Katılımcılardan 4'ü ülkesinin bayrağının fotoğrafını sosyal medya hesabında yer vermiş, diğerleri ise kendi ismini kullandığı için uyruğunun anlaşıldığını söylemiştir. 15 katılımcıdan 14 kişi Instagram, 12 kişi Facebook, 9 kişi WhatsApp, 6 kişi X (Twitter), 3 kişi Telegram, 2 kişi LinkedIn ve 1 kişi TikTok kullanmaktadır.

Bulgulara bakarak yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal medya kullanımında aktif olduklarını, genel olarak kimliklerini ve uyruklarını belli edecek bilgileri açıkça paylaştıklarını söylemek mümkündür.

Siber Zorbalık Farkındalık Düzeyleri

Katılımcıların siber zorbalık farkındalığını ölçmek amacıyla siber zorbalık kavramını bilip bilmedikleri sorulmuştur. Katılımcılardan 11'i siber zorbalık kavramını daha önce duyduğunu, 4'ü hiç duymadığını bildirmiştir. Katılımcıların soruya verdikleri yanıtların dağılımı aşağıda Grafik 2'de gösterilmiştir.

Grafik 2. Siber Zorbalık Farkındalık Düzeyleri

Siber zorbalık kavramını daha önce duyduğunu belirten katılımcıların cevapları şöyledir:

Katılımcı 8: "Evet, geçmişte çok duydum ama günümüzde duymadım."

Katılımcı 10 siber zorbalığı bildiğini ve bu yüzden hesaplarını gizli kullandığını belirterek *“Sadece tanıştığım insanları takip ediyorum ya da kabul ediyorum. Ben böyle yapıyorum.”* demiştir.

Katılımcı 11: *“Evet, duydum. Kişisel bilgilerimi paylaşmıyorum. Tanımadığım kişilerle iletişime geçmiyorum.”*

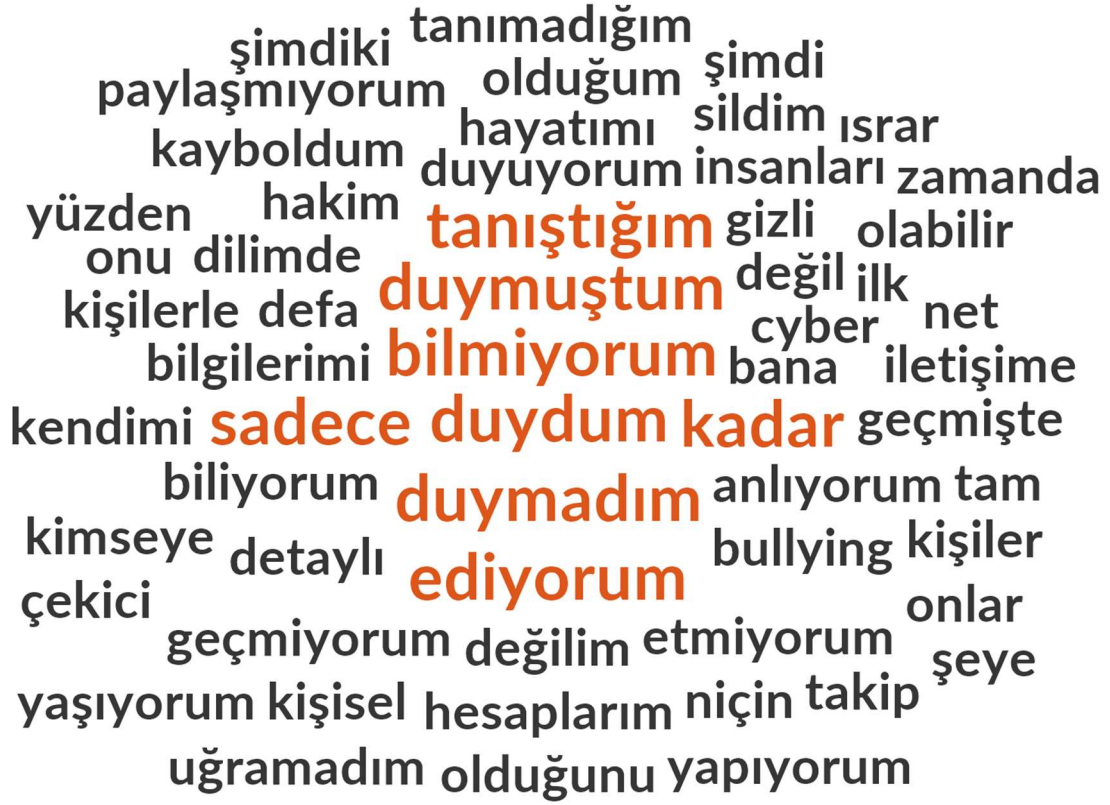
Katılımcı 12: *“Kendi dilimde duymuştum. Sonra hesaplarımı sildim ve kayboldum. Kimseye kendimi ısrar etmiyorum. Kendi hayatımı yaşıyorum. Onların bana neden böyle olduğunu bilmiyorum. Çekici olduğum için olabilir.”*

Yanıtlara bakıldığında, siber zorbalığı duyduğunu belirten katılımcıların, siber zorbalıktan korunmak amacıyla hesaplarını gizli kullandığı ve kişisel bilgilerini paylaşmayarak önlem aldıkları tespit edilmiştir.

Siber zorbalığı hiç duymadığını ya da ne olduğunu bilmediğini söyleyen katılımcıların görüşleri ise aşağıda aktarılmıştır:

Katılımcı 1 siber zorbalık kavramını hiç duymadığını belirtirken, Katılımcı 7 ise böyle bir kelimeyi ilk defa duyduğunu ifade etmiştir. Katılımcı 9, Katılımcı 13 ve Katılımcı 14 ise siber zorbalığı daha önce duyduklarını ama detaylı olarak bilmediklerini açıklamıştır.

Çalışma kapsamında görüşülen yabancı öğrencilerin bir kısmının siber zorbalık kavramını hiç duymadığı/bilmediği belirlenmiştir. Siber zorbalık konusunda farkındalığı nispeten daha yüksek olan öğrencilerin ise hesabını gizlemek, kişisel bilgilerini paylaşmamak, sadece tanıdığı kişilerle etkileşim kurmak ya da hesabını kapatmak gibi önlemler aldıkları ve farkındalıklarını sosyal medya kullanım pratiklerine yansıttıkları tespit edilmiştir. Aşağıdaki Kelime Bulutu 1’de katılımcıların siber zorbalık farkındalıklarına ilişkin görüşlerinde en fazla tekrarladıkları kelime ve kavramlar gösterilmiştir.

Kelime Bulutu 1. Katılımcıların Siber Zorbalık Farkındalık Düzeylerine İlişkin Görüşleri

Katılımcıların siber zorbalık farkındalık düzeylerine ilişkin görüşleri Nvivo Pro 12'ye kodlandıktan sonra Kelime Bulutu olarak görselleştirilmiştir. Kelime bulutu, katılımcıların konuyla ilgili cevaplarında frekansı en yüksek kelimeleri göstermektedir. Katılımcıların siber zorbalık farkındalık düzeyine ilişkin cevaplarında siber zorbalığı bilen katılımcı kadar bilmeyen katılımcının da olduğu görülmektedir.

Deneyimlenen Siber Zorbalık Kategorileri

Katılımcılara üniversite yaşamları sırasında hiç siber zorbalığa maruz kalıp kalmadıkları ve kaldırsa hangi tür siber zorbalığı deneyimledikleri sorulmuştur. Katılımcılar arasında 11'i ısrarlı siber takibe, 9'u taciz ve hakarete, 4'er katılımcı kimliğe bürünme, 3'er katılımcı grup şiddeti ve ifşa ve 2'şer katılımcı ise tehdit, aşağılama, ırkçılık-ayrımçılık ve karalama siber zorbalık türlerine maruz kalmıştır. Bu durum, göçmen öğrencilerin çeşitlilik gösteren siber zorbalık deneyimlerini ortaya koymaktadır. Katılımcıların uğradıkları siber zorbalık kategorileri aşağıda yer alan Grafik 3'te gösterilmiştir.

Katılımcı 8 ise yaşadığı deneyimi şöyle anlatmıştır: “Instagram’da 1-2 kere oldu. Cinsellik konusunda tehdit ettiler ama ben onlara göre çok önemli birisi değildim, çünkü benim hiçbir şeyim yoktu. Evet, hakaret ve kötü sözler söylediler. Bana sen hastasın, doktora gitmelisin çünkü cinselliği kabul etmiyorsun, bu insanın çok doğal bir hakkı dediler. Bunları çok yaşadım. Neden diye şaşırıyordum, çünkü ben istemiyordum. Ben hasta mıyım yani!”

Diğer taraftan Katılımcı 2, YouTube ve Facebook platformlarında hakarete maruz kaldığını dile getirmiştir. Katılımcı 6, sürekli hakaret içerikli mesajlar aldığını ifade ederken, Katılımcı 7 ise, sosyal medyada fikirlerine katılmayan kişilerin olumsuz yorumlar yazdığını belirtmiştir. Katılımcı 11, sosyal ağlarda kötü sözlerle karşılaştığını aktarmıştır.

Katılımcı 12, eski erkek arkadaşının küfür ve hakaret içeren ses kayıtlarına maruz kalırken, Katılımcı 14, Instagram’da yorumunun altına küfürlü mesajlar aldığını, bunun üzerine kendi yorumunu sildiğini ancak o kişinin özel mesaj yoluyla hakaret etmeye devam etmesi üzerine onu engellediğini paylaşmıştır. Katılımcı 15 ise geçmişte siyaset üzerine biriyle tartıştığını ve karşılıklı küfürlü mesajlar yazdıklarını belirtmiştir.

Görüşme kapsamında görüşülen 6 kadın, 3 erkek katılımcının siber ortamda hakarete maruz kaldığı belirlenmiştir. Kadın katılımcıların hakarete daha çok maruz kaldığı tespit edilmiştir. Hakarete uğramalarında daha çok uyrukları, cinsiyetlerinin etkisi olduğu anlaşılmıştır.

Katılımcılardan bazıları ise internet üzerinden tehdit aldığını kaydetmiştir. Bu katılımcılardan Katılımcı 3 kendisine “*bütün Filistinliler inşallah ölür, öleceksiniz, seni de öldürecekler*” gibi mesajlar aldığını ve tehdit edildiğini, Katılımcı 10 ise 6-7 yaşlarında Almanya’dayken Suriye göçleri sırasında Instagram’da bir kişiden kendisine “*burada ne yapıyorsun, kendi ülkeneye git, Almanya’da göçmenleri istemiyoruz*” gibi cümleler yazıldığını ve buradan git diye küfür edildiğini ifade etmiştir.

Çalışmaya katılanlar içinde tehdide maruz kalan kadın ve erkek 2 katılımcı olduğu görülmüştür. Katılımcıların uyrukları üzerinden ölüm tehdidi ve dışlanmaya yönelik tehdit aldıkları belirlenmiştir.

Katılımcıların en çok maruz kaldıkları bir diğer siber zorbalık kategorisi ise aşağılamadır.

Katılımcı 3, TikTok’da müzik paylaşımlarından birisini başkasının alıp “*hem Müslüman’sın hem eşarp takıyorsun hem de arkaya müzik ilaştırıyorsun*” şeklinde yorum yaparak yeniden paylaştığı için aşağılamaya maruz kaldığını açıklamıştır. Katılımcı 4 ise bir yabancı olduğu için “*niye buraya geldin, bizim işyerlerimizi alıyorsunuz siz, ne için buradasınız*” gibi ifadelerle karşılaştığını, Ukraynalı ve Slav kadınlar hakkında genel olarak seks çalışanı düşüncesi olduğunu ve sosyal ağlarda Türk erkeği bulmak için buraya geldikleri iddiasıyla sık sık aşağılamaya maruz kaldığını belirtmiştir.

Aşağılamaya maruz kalan katılımcıların ikisinin de kadın olduğu görülmüştür. Bir katılımcı müzik paylaşımı yaptığı için dini inancı üzerinden aşağılama yaşadığı, diğer katılımcının ise uyruğu ve cinsiyetinden dolayı aşağılamaya maruz kaldığı tespit edilmiştir. Din, uyruk ve cinsiyete dair kalıp yargıların siber zorbalığa neden olabildiği görülmektedir.

Katılımcılardan 11’i ısrarlı siber takibe maruz kaldığını, 9 kişi siber ortamda taciz edildiğini bildirmiştir.

Israrlı siber takibe maruz kalan katılımcılar görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Katılımcı 4: *“Birisi vardı. Ben ona hayır dedikten sonra bir türlü bunu kabul etmemiş sanırım. Hatta şöyle bir yabancı olduğum için konaklama durumum biraz zor oluyor. Normalde başka bir şehirde yaşıyorum. Ailem de orada yaşıyor. Buraya okul için geldim. Geçen sene yabancılara yurt başvurusu açılmamış. Bu sene de açılmamış. Böyle bir başvuru hakkım yoktu. O yüzden konaklama konusunu tek başıma çözmek zorunda kaldım. Akraba ve arkadaşım olmadığı için ve buralarda yaşamadığım için bir yeri kiralamak zorunda kaldım ve nedense evini kiraya verenler daha çok erkekti. Yani kadın neredeyse yoktu. Bir öğrenci olarak gelirim az yani açık konuşmak gerekirse oldukça az. İşte bir yere geldim. Beyefendiye evinizi kiralamak istiyorum dedim. Beyefendinin benimle ilgili başka bir planları vardı öyle diyelim. Ben tabii ki kabul etmedim. Sadece o odayı kiralamak istiyorum dedim. Beyefendi kabul edemedi. Bana yazmaya başladı. Kendi profilinden yazmaya başladı. Hatta okula kadar geldi. Takip etti birkaç kez beni. Onu engelledikten sonra farklı farklı profiller açtı. Arkadaşlarının profillerinden yazdı. Aradı. Ondan sonra ben onu polise şikayet edene kadar beni takip etti. ‘Profilinde senin resimlerin var, senin resimlerini paylaşacağım’ ya da işte ‘telefon numaranı paylaşacağım. Seni ararlar, sana şöyle böyle yaparlar. Kimse seni bulamaz’ bu tarz şeyleri duydum.”*

Katılımcı 6 ısrarlı siber takibe maruz kaldığını, ancak bunu anlatmak istemediğini; Katılımcı 7 kendisinin kabul etmemesine rağmen birisinin kendisiyle konuşmak istediği için sürekli kendisine takip isteği attığını; Katılımcı 8 ise kendisinin istememesine rağmen başkalarının onu ısrarlı bir şekilde takip etmek istediğini anlatmıştır. Katılımcı 10 Meksika’dayken eski bir arkadaşıyla kavgası sonrası arkadaşının kendisini takip etmek için farklı hesaplar açtığını belirtirken; Katılımcı 11 de eski erkek arkadaşı tarafından ısrarlı siber takibe maruz kaldığını vurgulamıştır. Katılımcı 12 takip isteğini reddetmesine rağmen tanımadığı erkeklerden ısrarla takip isteği geldiğini ve Katılımcı 13 ise kabul etmemesine rağmen ısrarla takip isteği gönderen kişiyi engellemek zorunda kaldığını söylemiştir.

Görüşme kapsamında görüşülen altı kadın ve bir erkek katılımcının ısrarlı siber takibe maruz kaldığı belirlenmiştir. Görüşülen kadın katılımcıların erkek katılımcılara oranla ısrarlı siber takibe daha fazla maruz kaldığı tespit edilmiştir. İsrarlı siber takibe maruz kalan kadın katılımcıların cinsiyete bağlı siber zorbalık yaşadığı görülmüştür. Katılımcıların ısrarlı siber takibi sosyal medyada daha çok kendilerine takip isteği gönderme yoluyla yaşadığı anlaşılmıştır. Katılımcıların buna karşı çoğunlukla engelleme ve şikayet yoluyla önlem aldıkları saptanmıştır.

Katılımcıların karşılaştıkları bir diğer siber zorbalık türü ise tacizdir. **Siber ortamda tacize maruz kalan katılımcılar, görüşlerini şöyle ifade etmiştir:**

Katılımcı 1 kendisine yabancı bir hesaptan uygunsuz fotoğraflar gönderildiğini ve kendisinin cevap vermediğini, Katılımcı 3 bir erkeğin kendisine etik olmayan fotoğraflar attığını ve engellediğini, Katılımcı 6 tanımadığı birinin mesaj olarak uygunsuz fotoğraflar attığını ve Katılımcı 12 ise kendisini rastgele Türklerin rahatsız ettiğini açıklamıştır.

Katılımcı 8'de 10 yıl önce Instagram'da tacizin çok olduğunu ve kendisine gelen bir mesaj üzerine 2 ay Instagram kullanmadığını belirterek şunları söylemiştir: *"10 yıl önce Instagram'da çok vardı. Bana çok ısrar ediyordu. Benim sadece fotoğrafım üzerinden 'sen güzelsin, seninle birlikte olmak istiyorum' diye yazıyordu. Hayır diyordum. Bir erkek daha vardı. 'Ben senin hayvanın olacağım' diyordu. Bu beni çok korkuttu. 2 ay Instagram kullanmadım. Ben bunun ne olduğunu bilmiyordum. Bu ne dedim? Bana fotoğraf gönderdi. 'Mesela ben senin köpeğin olacağım. Sen bana vuracaksın, hakaret edeceksin...' Bana bunun gibi şeyler söyledi. Ben çok korkuyordum. Yaşım küçüktü. Bunların ne olduğunu bilmiyordum. Korkudan hesabımı değiştirdim, kapattım. Sonra başka bir hesap açtım. Bunlar bana çok eziyet etti."*

Siber ortamda tacize maruz kalan katılımcıların dört kadın, bir erkek olduğu görülmüştür. Kadın katılımcıların cinsiyetlerinden dolayı siber ortamda tacize maruz kaldığı görülmüştür. Katılımcılar daha çok kendilerine uygunsuz fotoğraflar gönderilmesiyle siber ortamda tacize maruz kaldığını ve bir katılımcı da kendi fotoğrafı üzerinden tacize maruz kaldığını belirtmiştir. Katılımcıların cevap vermeme, engelleme ve sosyal medya hesabını kullanmama şeklinde önlem aldıkları anlaşılmıştır.

Katılımcıların deneyimlediği diğer siber zorbalık türleri şöyledir: 4'ü başkasının kimliğine bürünme, 3'ü grup şiddeti, 3'ü ifşa, 2'si ırkçılık-ayrımcılık ve 2'si de karalama siber zorbalık kategorilerinde deneyim yaşadığını ifade etmiştir.

Başkasının kimliğine bürünme türünde siber zorbalık yaşayan katılımcıların görüşleri şöyledir:

Katılımcı 6 başka bir kişinin kendisinin profil fotoğrafını kullanarak bir hesap açtığını, Katılımcı 14 internet üzerinden yaptığı bir sipariş üzerine karşı tarafın kendisinin adını ve bilgilerini kullanarak Google'dan bir hesap açtığını ve Katılımcı 15 birisinin Instagram'da ismiyle hesap açtığını ve sınıfına küfredtiğini aktarmıştır.

Katılımcı 8 ise 15 yıl önce eski erkek arkadaşı tarafından böyle bir durum yaşadığını ve gönderdiği özel fotoğrafların kullanıldığını belirtip şunları aktarmıştır: *"Eski erkek arkadaşım Facebook'ta benim fotoğrafımla yeni bir hesap açtı. Adımı ve fotoğrafımı kullandı. Ben bilmiyordum. Bana bir arkadaşım söyledi. O profilde daha önce benim ona gönderdiğim özel fotoğrafları kullandı. İran'dayken polise gittim. Bu sosyal medyayla ilgili şikayetlere bakan polise. Şikayetimi yaptım. 1 ay sonra buldular ve*

anne babasıyla konuştuk. ‘Kusura bakma, bu genç bilmiyor, seni seviyordu’ falan dediler. Biraz da babamla tartıştık. Babam ‘neden böyle oldu’ diye sordu. Şikayetimi geri aldım. Onlar da özür dilediler.”

Başkasının kimliğine bürünme siber zorbalık türünü yaşayan iki kadın, iki erkek katılımcı olduğu belirlenmiştir. Kadın katılımcıların kendi fotoğrafları kullanılarak sosyal medya hesabı açıldığı, erkek katılımcıların ise isimleri üzerinden sosyal medya hesapları açıldığı görülmüştür. Bir kadın katılımcı buna karşılık polise giderek önlem aldığını belirtmiştir.

Grup şiddeti yaşayan katılımcıların görüşleri şöyledir:

Katılımcı 4 kendisine yönelik değil ama milletine ve uyruğuna yönelik paylaşımlar olduğunu, insanların Rusya’yı desteklediklerini, bu yüzden de *“iyi ki Rusya böyle bir şey yapıyor, iyi ki Ukraynalılar ölüyor, iyi ki Ukraynalılar bombalanıyor, iyi ki Putin böyle bir şey yapmış”* gibi ifadeler yazdıklarını açıklamıştır. Katılımcı 6’da arkadaşları tarafından sosyal medyada dışlandığını ifade etmiştir.

Grup şiddeti yaşayan katılımcıların ikisinin de kadın oldukları görülmüştür. Bir kadın katılımcı uyruğuna yönelik, diğer kadın katılımcı ise arkadaşları tarafından grup şiddeti yaşadığını söylemiştir.

İfşa yaşayan katılımcılar görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Katılımcı 1, bir arkadaşının kendisinin izni olmadan özel bir durumda fotoğrafını çektiğini ve paylaştığını, arkadaşıyla konuştuktan sonra da sildirdiğini, Katılımcı 8 ise telefonuyla yataktayken kendisinin çektiği gizli fotoğraflarını birinin Facebook’ta kullandığını ve kullanan kişiyi 1 ay sonra polisin yakaladığını anlatmıştır. Katılımcı 14 ise çektiği bir videonun bir tanıdığı tarafından Instagram’da paylaşıldığını ve sildirmeyi başaramadığını ifade etmiştir.

Görüşme kapsamında görüşülen katılımcılardan siber ortamda ifşaya maruz kalan iki erkek, bir kadın katılımcı olduğu görülmüştür. Katılımcıların hepsinin tanıdığı bir kişi yoluyla özel görüntülerinin ifşalandığı anlaşılmıştır. Erkek katılımcıların kendilerini ifşalayan kişilerle görüntülerin kaldırılması için konuştuğu, kadın katılımcının da polis yoluyla görüntüyü kaldırttığı tespit edilmiştir.

İrkçilik – ayrımcılık yaşayan katılımcıların görüşleri şöyledir:

Katılımcı 3 kendisine *“bütün Filistinliler inşallah ölür, öleceksiniz, seni de öldürecekler”* gibi mesajlar aldığını ve tehdit edildiğini, Ukraynalı Katılımcı 4 kendisine yönelik değil ama milletine ve uyruğuna yönelik paylaşımlara maruz kaldığını belirtmiştir. Katılımcı 10 ise 6-7 yaşlarında Almanya’dayken Suriye göçleri sırasında Instagram’da bir kişiden kendisine *“burada ne yapıyorsun, kendi ülkeneye git, Almanya’da göçmenleri istemiyoruz”* gibi cümleler yazıldığını ve buradan git diye küfür edildiğini ifade etmiştir.

İrkçilik ve ayrımcılık yaşayan 2 kadın 1 erkek katılımcı olduğu görülmüştür.

Karalama yaşayan katılımcıların görüşleri şöyledir:

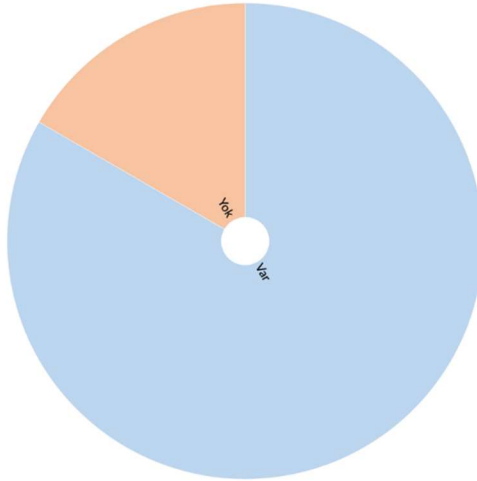
Katılımcı 1 arkadaşları tarafından sosyal medyada yaşının büyük gösterildiğini, bekar olduğu halde evli olduğu gibi hakkında bazı zarar verici ve doğru olmayan bilgiler paylaşıldığını, profilini başka bir şekilde tanıttıklarını ve itibarsızlaştırdıklarını açıklamış ve sonrasında bunları kendisinin düzelttiğini söylemiştir. Katılımcı 2 ise 18 yaşındayken hakkında yalan bilgi paylaşıldığını ifade etmiştir.

Karalama yaşayan katılımcıların ikisinin de erkek olduğu belirlenmiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde çalışma kapsamında görüşülen öğrencilerin en fazla sözlü şiddet (hakaret, tehdit, aşağılama), ısrarlı siber takip, taciz kategorilerinde siber zorbalık yaşadığı, daha az da olsa başkasının kimliğine bürünme, grup şiddeti, ifşa, ırkçılık-ayrımcılık ve karalamaya maruz kaldığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin deneyimleri dikkate alındığında kadın katılımcıların cinsiyetlerinden dolayı siber zorbalığa daha fazla maruz kaldığı ve cinsellik üzerinden hakaret, aşağılama, ısrarlı siber takip ve ifşa yaşadığı görülmüştür. Kadın katılımcıların bu siber zorbalık türlerine karşı polise şikayet etme, sosyal medya kullanmama, sosyal medya hesabını değiştirme, cevap vermeme ve engelleme gibi önlemler aldıkları anlaşılmıştır. Erkek katılımcıların ise uyruklarından dolayı daha çok ırkçılık ve daha az olarak da taciz, başkasının kimliğine bürünme, ifşa ve karalama yaşadığı belirlenmiştir. Erkek katılımcıların bu siber zorbalık türlerine karşı cevap vermeme ve ifşalayan kişiyle konuşup sildirme gibi önlemler aldığına ulaşılmıştır. Ülkelerin birbirleriyle olan savaşları insanların siber zorbalığa uğramasında başka bir etken faktör olarak görülmüştür.

Cinsiyetin Siber Zorbalığa Etkisine İlişkin Görüşler

Katılımcılara cinsiyetin siber zorbalığa etkisi sorulduğunda, 10 kişi cinsiyetlerinin uğradığı siber zorbalığa etkisinin olduğunu savunurken, 2 kişi cinsiyetin bir etkisinin olmadığını söylemiştir. 3 kişi ise bu konuda fikir beyan etmemeyi tercih etmiştir. Dağılım aşağıda yer alan Grafik 4'te gösterilmiştir.

Grafik 4. Cinsiyetin Siber zorbalığa Etkisi

Cinsiyetin zorbalığa etkisi olduğunu belirten 10 kişiden 8 kişi kadın, 2 kişi erkek, cinsiyetin etkisinin olmadığını söyleyen 2 kişi ise erkektir. Bu konuda fikrini beyan etmeyen 3 kişiden 2 kişi erkektir. Bu durum kadın katılımcıların cinsiyet rollerine dayalı siber zorbalığı erkek katılımcılara oranla daha fazla deneyimlediklerini göstermektedir.

Cinsiyetin siber zorbalığa uğramada bir etkisi olduğunu savunan katılımcıların görüşlerinden bazıları aşağıda aktarılmıştır:

Katılımcı 6: *“Bazı siber zorbalık türlerinde kadın olmamın etkisi var, bazı siber zorbalık türlerinde kadın olmamın etkisi yok diye düşünüyorum. Örneğin, tacize daha çok kadınların uğradığını düşünüyorum. Bana da tanımadığım bir erkek uygunsuz olmayan fotoğraflar atmıştır. Bazı durumlarda kadın olduğum için evet, bazı durumlarda hayır. Kadın olup olmadığım fark etmez.”*

Katılımcı 8 kadın olduğu için sosyal medyadan mesajlar aldığını ve şu sözleri işittiğini söylemiştir: *“Benim sadece fotoğrafım üzerinden, ‘sen güzelsin’, ‘ben seninle olmak istiyorum’, ‘beni tahrik edeceksin’ gibi mesaj gönderenler oldu. Bir başka kişi bana ‘model gibisin’, ‘seni çok seviyorum’, ‘yataкта seninle birlikte olmak istiyorum’ gibi mesajlar gönderdi. Bunları çok yaşadım. Benim hiçbir suçum yok. Ben bu güzelliğın zararını çok çektim. Bana her sözü söylediler. Bu beni çok rahatsız ediyor. Kadın olduğum için cinsel içerikli mesaj atanlar ya da cinsel içerikli kötü söz söyleyenler oluyor.”*

Katılımcı 1, Katılımcı 3 ve Katılımcı 11’de benzer şekilde erkekler tarafından kendilerine etik olmayan, uygunsuz fotoğraflar gönderildiğini ifade etmiştir. Katılımcı 11 eski erkek arkadaşı tarafından ısrarlı siber takibe maruz kaldığını, Katılımcı 12 takip isteğini reddetmesine rağmen tanımadığı erkeklerden ısrarla takip isteğı geldiğini anlatmıştır. Katılımcı 7 bu tür şeylerin çok olduğunu, erkeklerin kendisini korkunç bir şeymiş gibi gördüğünü ve bunlardan korkmadığını, önemsemediğini söylemiştir. Katılımcı 9 kendisine Instagram’dan tanımadığı kişilerin yazdığını ve tanışmak istediğini, Katılımcı 12 ise bir kadın olduğu için kendisini rahatsız edenler olduğunu, karşı tarafın kendisine karşı bu yabancı, yanında ailesi yok, “kolay kız” gibi yaklaştığını belirtmiştir. Katılımcı 13 kabul etmemesine rağmen kendisine ısrarla takip isteğı gönderildiğini ve engellemek zorunda kaldığını açıklamıştır.

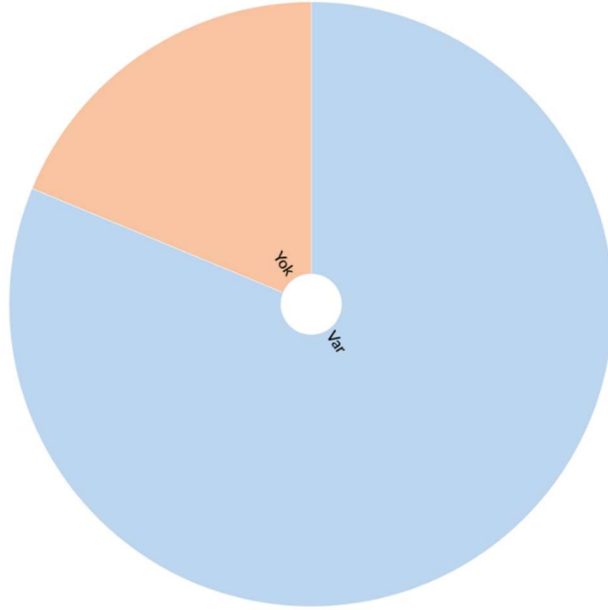
Katılımcılardan ikisi ise aksi yönde görüş belirtmiştir. Cinsiyetin siber zorbalığa uğramada bir etkisi olmadığını savunan Katılımcı 14 *“Yok, cinsiyete dayalı olduğunu düşünmüyorum”* demiştir. Katılımcı 15 ise benzer şekilde *“Asla, cinsiyetle alakası yok bence”* ifadelerini kullanmıştır.

Katılımcıların genel olarak cinsiyetin özellikle bazı siber zorbalık türlerinde etkili olabildiğı görüşünü benimsedikleri tespit edilmiştir. Özellikle kadın katılımcılar cinsiyetlerinin uygunsuz cinsel içerikli fotoğraf gönderme, cinsel içerikli mesajlar gönderme yoluyla tacize ve ısrarlı siber takibe maruz

kalmalarında etkili olduğunu vurgulamıştır. Katılımcılar ısrarlı siber takip ve taciz kategorilerinde siber zorbalığa daha çok kadınların maruz kaldığını düşünmektedir.

Uyruğun Siber Zorbalığa Etkisine İlişkin Görüşler

Katılımcılara siber zorbalığa uğramasında uyruğun bir etkisi olup olmadığı sorulmuştur. 10 kişi uyruğun siber zorbalığa etkisi olduğunu, 3 kişi uyruğun bir etkisi olmadığını belirtmiştir. 2 kişi bu konuda bir fikir beyan etmemiştir. Katılımcıların görüşlerinin dağılımı aşağıda yer alan Grafik 5'te gösterilmiştir.

Grafik 5. Uyruğun Siber Zorbalığa Etkisi

Katılımcıların konuya ilişkin görüşleri şöyledir:

Katılımcı 3: “Filistin olayları olduktan sonra yorum yaptığımda öyle hissettim ama onun dışında yok, hayır.”

Katılımcı 7: “Evet, yabancı olduğum için çok yorum duyuyorum. Ülkene git, neden geldin gibi yorumlarla karşılaşıyorum.”

Katılımcı 10: “Suriye göçü nedeniyle Instagram’da ‘Burada ne yapıyorsun, kendi ülkeneye git, burada, Almanya’da göçmenleri istemiyoruz’ diye mesajlar geldi.”

Katılımcı 12: “Tabii ki uyruğum etkili. Bu yabancı, yanında ailesi yok, bunu kullanabiliriz diye düşünüyorlar.”

Katılımcı 14: “Evet, uğradığım siber zorbalıklarda göçmen olmamın etkisi var.”

Katılımcıların çoğunluğu uyruğun siber zorbalığa etkisi olduğunu düşünmektedir. Uyruğun siber zorbalığa etkisi olduğunu düşünen katılımcılar, daha çok sözlü şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Dijitalleşmeyle birlikte yeni iletişim teknolojileri ve kanalları yaygın olarak kullanılmaya başlamıştır. Ortaya çıkan yeni iletişim ortamlarından biri de sosyal medya platformlarıdır. İletişimi kolaylaştıran, dünyanın her bir yerindeki insanları birbirine bağlayan sosyal medya platformlarının olumlu yanlarının yanı sıra olumsuz yanları da vardır. Siber zorbalık bu olumsuz yanlardan birisidir. Gerçek hayatta yapılan zorbalık sosyal medya platformlarında siber zorbalık şeklinde devam edebilmektedir. Cinsiyet fark etmeksizin her yaştan kişiler siber zorbalığa uğrayabilmektedir. Literatürde çocuklara ve gençlere yönelik yapılan siber zorbalık çalışmaları bulunsa da bu çalışma özel olarak üniversitede okuyan göçmen öğrencilere odaklanmıştır. Göçmen statüsündeki kişilere karşı siber zorbalık daha fazla yapılabilmekte ve toplumdaki ayırım derinleşebilmektedir. Bu çalışmada İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan 9 kadın, 8 erkek toplam 15 göçmen öğrenciyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Çalışmadan elde edilen bulgular bir arada değerlendirildiğinde katılımcıların siber zorbalığa uğramalarında cinsiyetleri ve milliyet/ırkları ön plana çıkmaktadır. Kadın katılımcıların cinsiyetlerinden dolayı siber zorbalığa daha fazla maruz kaldığı ve sosyal ağlar üzerinden taciz, tehdit içerikli mesajlar alma, ısrarlı siber takip gibi yöntemlerle siber zorbalığı deneyimledikleri görülmüştür. Erkek katılımcıların siber zorbalığa daha çok milliyetleri/ırkları üzerinden maruz kaldığı ve sosyal ağlarda hakaret, tehdit, ısrarlı siber takip şeklinde siber zorbalığı deneyimledikleri belirlenmiştir. Katılımcıların siber zorbalığa karşı cevap vermeme, engelleme, sosyal medya hesabı değiştirme, şikayet etme gibi önlemler aldıkları anlaşılmıştır.

Bu araştırmanın bulguları, göçmen üniversite öğrencilerinin çevrimiçi platformlarda karşılaştığı siber zorbalık deneyimlerinin etnik köken, cinsiyet ve sosyal medya kullanım alışkanlıklarıyla yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Literatürdeki önceki çalışmalarla karşılaştırıldığında, araştırmanın bulguları hem benzerlikler hem de özgün farklılıklar içermektedir. Örneğin, Schultze ve arkadaşlarının (2022) çalışması, birinci nesil göçmenlerin etnik temelli siber zorbalığa daha sık maruz kaldığını ve bu grubun siber zorbalığa karşı savunmasız olduğunu vurgulamaktadır. Mevcut araştırma da benzer şekilde, özellikle birinci nesil göçmen üniversite öğrencilerinin sosyal medya platformlarında kendilerini ifade etme biçimlerinin, siber zorbalığa maruz kalma oranlarını artırdığı görülmüştür. Ancak, Schultze vd. tarafından tespit edilen “yok sayma” stratejisi, bu çalışmada daha çok “engelleme” ve “şikayet etme” gibi aktif başa çıkma yöntemleriyle yer değiştirmiştir. Kenny ve arkadaşlarının (2020) Kanada’da yaptığı araştırma ise, erkek göçmenlerin siber mağduriyet riskinin kadınlara göre daha yüksek olduğunu vurgularken; bu çalışma farklı olarak kadın katılımcıların özellikle cinsiyetlerinden dolayı sıklıkla siber zorbalık (örneğin, taciz ve tehdit içerikli mesajlar) deneyimlediğini ortaya koymuştur. Bu fark, farklı

sosyo-kültürel bağlamlardan kaynaklanabileceği gibi, kadın katılımcıların çevrimiçi platformlarda daha görünür olmasından da kaynaklanıyor olabilir. Ergin, Akgül ve Karaman'ın (2021) zenofobinin etnik temelli siber zorbalığı artırdığına dair bulguları da bu çalışmada güçlü bir şekilde desteklenmiştir. Katılımcılar, sosyal medya hesaplarında etnik kimliklerini yansıtan semboller veya bayraklar kullandıklarında daha sık nefret söylemine ve siber zorbalığa maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Özel platformlarda yapılan dışlamanın daha kişisel nedenlere dayandığı, kamusal platformlardaki zorbalığın ise daha genel önyargılara dayandığı tespiti, bu araştırmada da geçerliliğini korumuştur. Göçmen öğrencilere yönelik nefret söylemlerinin, dijital platformlardaki sosyal dışlanmayı nasıl derinleştirdiği ampirik olarak desteklenmiştir.

Bu bulgular, göçmen öğrenciler arasında siber zorbalığın çok boyutlu bir sorun olduğunu ve sosyal medya platformlarındaki kimlik ifadelerinin siber mağduriyet riskini artırabileceğini göstermektedir. Literatürle uyumlu olarak hem bireysel farkındalığın artırılması hem de kurumsal düzeyde önleme stratejilerinin geliştirilmesi gerektiği açıkça ortaya çıkmaktadır. Gelecekteki çalışmalar, farklı kültürlerden gelen göçmen gruplar arasında karşılaştırmalı analizler yaparak bu alandaki bilgi boşluklarını daha da doldurabilir.

KAYNAKÇA

- Aksaray. S. (2011). Siber Zorbalık, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20-2, 405-432.
- Arıcak, O. T. (2011). Siber zorbalık: Yeni bir tür şiddet. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(1), 128-142.
- Arıcak. O.T., Kınay. H., Tanrikulu. T. (2012). Siber Zorbalık Ölçeği'nin İlk Psikometrik Bulguları, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17-1, 101-114.
- Balibar, E. (1990). *Irk, Ulus, Sınıf: Belirsiz Kimlikler*. Metis Yayınları.
- Baştürk- Akça. E., Sayımer. İ., (2017). Siber Zorbalık Kavramı, Türleri ve İlişkili Olduğu Faktörler: Mevcut Araştırmalar Üzerinden Bir Değerlendirme, *Online Academic Journal of Information*, 8, 2-20.
- Brailovskaia. J., Mrgraf. J., (2016). Comparing Facebook Users and Facebook Non-Users: Relationship between Personality Traits and Mental Health Variables – An Exploratory Study, *PLoS*, 1.
- Dere, İ., & Demirci, E. (2023). Türkiye’de Göçmen Öğrencilerin Eğitimde Karşılaştıkları Sorunlar. *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(INCSOS VIII Özel Sayısı), 108-135.
- Dönmez. O., Akbulut. O., (2016), Siber Zorbalık Çalışmalarında Sosyal Beğenirlik Etmeni, *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 6(2), 1-18.

Erdoğan, M. M. (2020). Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Erdur-Baker, Ö., & Kavşut, F. (2007). Siber zorbalık: Üniversite öğrencileri arasında yaygınlığı ve siber zorbalığa maruz kalanların görüşleri. Eğitim Araştırmaları Dergisi, 26, 68-76.

Ergin, D. A., Akgül, G., & Karaman, N. G. (2021). Ethnic-based cyberbullying: The role of adolescents' and their peers' attitudes towards immigrants. Turkish journal of education, 10(2), 139-156.

Haas, H. (2010). Migration and Development: A Theoretical Perspective. IMR International Migration Review. 44/1. 227-264.

<https://gocvakfi.org/turkiyedeki-guncel-yabanci-ogrenci-sayisi-aciklandi-yuzde-95i-kendi-imkanlari-ile-ogrenim-goruyor/>

<https://istatistik.yok.gov.tr/>

<https://sozluk.gov.tr/>

<https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2023/yuksekogretimde-yeni-istatistikler.aspx>

International Organization for Migration. (2020). World migration report 2020. IOM Publications.

Kabakçı, Ö. F., & Korkmaz, Ö. (2013). Siber zorbalık ve mağduriyetin ilköğretim öğrencilerinin akademik başarılarına etkisi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 13(2), 115-133.

Kenny, K. S., Merry, L., Brownbridge, D. A., & Urquia, M. L. (2020). Factors associated with cyber-victimization among immigrants and non-immigrants in Canada: a cross-sectional nationally-representative study. BMC public health, 20, 1-13.

Kocakaya, R. (2018). Göç Bağlamında Yabancı Düşmanlığı ve Toplumsal Bütünleşme. Journal of Institute of Economic Development and Social Researches, 4/8, 88-96.

Kowalski, R. M. & Limber, S. P. (2013). Psychological, physical, and academic correlates of cyberbullying and traditional bullying. Journal of Adolescent Health, 53, 13-20.

Miguel. C., Morales. K., Ynalvez. M. A., (2020). Online Victimization, Social Media Utilization, and Cyber Crime Prevention Measures, Asia-Pacific Social Science Review, 20-4,

Öz, T., & Mete, Y. A. (2021). Eğitim Örgütlerinde Siber Zorbalık Tutumları ile Örgütsel Dışlanma Arasındaki İlişki. OPUS International Journal of Society Researches, 18 (Yönetim ve Organizasyon Özel Sayısı), 1194-1222.

Özdemir, Y., & Akar, F. (2011). Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve mağduriyet: Siber zorbalığı yordayıcı bir model. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 11(2), 375-393.

Öztürk. B. (2023). Y Kuşağı Üyelerinin Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet ve Farkındalıkları Üzerine Bir Araştırma, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23(4), 1463-1488.

Patchin, J. W., & Hinduja, S. (2015). Bullying beyond the schoolyard: Preventing and responding to cyberbullying (2nd ed.). Corwin Press.

Sağıroğlu, A. Z., Ünsal, R., Özenci, F. (2024). Türkiye Göç ve İnsan Hareketlilikleri Raporu 2021. GAV Perspektif Yayınları.

Schultze-Krumbholz, A., Pfetsch, J. S., & Lietz, K. (2022). Cyberbullying in a multicultural context—forms, strain, and coping related to Ethnicity-Based Cybervictimization. *Frontiers in Communication*, 7, 846794.

Tekin, H. (2006). Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 101-116.

Türnüklü, A. (2000). “Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: Görüşme”. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 6(4), 543-559.

Yazgılı. E., Baykara. M. (2021). Siber Zorbalık Tespit Yöntemleri Potansiyel Uygulama Alanları ve Zorluklar, *DÜMF Mühendislik Dergisi*. 1, 1-23.

Yıldız, H., & Seferoğlu, S. S. (2013). Dijital Çağın Çocukları: İlköğretim Öğrencilerinin Facebook Kullanımları ve İnternet Bağımlılıkları Üzerine Bir Araştırma. *İletişim ve Diplomasi* (2), 31-48.

Willard, N. E. (2007). “Cyberbullying and cyberthreats: Responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress”. Champaign, IL: Research Press.

Wimmer, Roger D. and Joseph R. Dominick (2000). *Mass Media Research: An Indroduction*. Belmont: Wadsworth Publishing Company.